

Korinek László

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS MINT RENDSZER, SZERVEZETI KUTATÁSOK

A XX. században – mindenekelőtt a szociológiai megközelítések eredményeire építve és problémáik vizsgálatát folytatva – a kriminológia figyelme egyre inkább a bűnözést kezelő szervezetek felé fordult. A címkézési elmélet, az intézményes anómia tana, de számos más irányzat is közvetlenül, mások pedig legalább közvetve felvetették a bűncselekményekkel kapcsolatba kerülő szervezetek szerepét a kriminalitás oksági folyamataiban és más – például kulturális – összefüggéseiben. Más oldalról a rendszerelmélet fejlődése és az adott szervezetre vonatkozó nem kriminológiai indíttatású kutatások eredményei új válaszokat is kínáltak a nyitva maradt kérdésekre.

A büntető igazságszolgáltatás mint rendszer

Az igazságszolgáltatási rendszer nem csupán szervezetekből, hanem normákból, magatartásokból, szerepekből és egyéb elemekből áll össze alrendszerkévé és rendszerré. Tanulmányunkban a jogi szabályozásra és a közhatalom strukturális összetevőire fordítjuk a figyelmet, azokkal összefüggésben térünk ki a működési filozófia, a stílus és az egyéb alkotórészek problémáira.

Kérdésként merül fel mindenekelőtt – és ez kriminológiailag egyáltalában nem mellékes –, hogy beszélhetünk-e egyáltalában a büntető igazságszolgáltatás rendszerkénti működéséről, vagyis létezik-e olyan közös cél, amely az egyes alrendszereket konzisztens módon kapcsolná egymáshoz. A legtöbb kutató úgy vélekedik, hogy ilyen működésre volna szükség, valójában

azonban ez nem valósul meg (Farkas, 1996, 395. o.). Hozzá kell tenni, hogy nem a tevékenységek teljes harmonizálására, még kevésbé azok uniformizálására volna szükség, a rendszerkénti működés természetesen nem kizárt akkor, ha az egyes elemek és alrendszerek egymásnak ellentmondó eredményeket produkálnak, amennyiben valamilyen – magasabb – szinten ezek úgy illeszthetők a mechanizmusba, hogy azt nem rombolják szét. Konkrétan arról van szó, hogy a hatalommegosztás alkotmányos rendje nem csupán megengedi, hanem egyenesen feltételezi az egyes szervezetek közötti konfliktusok bekövetkezését, egyben keretet is biztosít azok feloldására. Maga az igazságszolgáltatás szűkebb értelemben a bíróságok jogszolgáltató működését jelöli. Ebben az értelemben a rendszer bizonyára aszimmetrikus, hiszen a polgári bíraskodás mellett nem jelentkezik olyan – számos vonatkozásban eltérő érdekeket és főleg eltérő eljárási elveket követő – szervezetek, amelyek a büntető igazságszolgáltatásban nagy súllyal vannak jelen, részben az érdemi funkciókat (az ügy eldöntése a nyomozás megszüntetésével, vádalkuval vagy más ügyészi döntéssel) is megvalósítva.

A büntető igazságszolgáltatás rendszerként megvalósuló működését az alkotmányos egység feltételezése mellett is problematikussá teszi, hogy az egyes alrendszerek más rendszerekhez is kapcsolódnak, azok közös céljaihoz igazodva. A bíróságok például a rendőrséghez képest már eljárási rendjüknél fogva is jobban kell hogy hangsúlyozzák a terhelti jogok érvényesülését (amelyek nyomozati garanciái részben éppen a későbbi vagy egyidejű bírósági kontrollhoz kapcsolódnak), míg a szoros értelemben vett bűnül-

döző hatóságoknál a célszerűségi szempontok erőteljesebben érvényesülnek. Így teljesen természetes, ha a szűkebb értelemben vett igazságszolgáltatás saját elveihez is igazodva korlátozza más szervek operatív lehetőségeit. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága a híres Miranda-határozatában meggyőzően fejt ki, hogy a nyomozó hatóság fogságában történő kihallgatásnak milyen törvényességi veszélyei vannak [MIRANDA v. ARIZONA, 384 U.S. 436 (1966)].

A kriminálpolitika és a jogalkotás problémái

A büntető igazságszolgáltatási rendszer elemeinek és alrendszerének közös célját a kriminálpolitika határozza meg, mindenekelőtt – de nem kizárólag – a jogi szabályozás alakítása útján. Az intézményfejlesztés is csak ilyen módon valósulhat meg az alkotmányos demokráciákban. **Hans-Joachim Schneider** teljes határozottsággal vallja, hogy a kriminálpolitika a kriminológia alkotórésze (Schneider, 1987, 87. o.). **Földvári József** szerint a diszciplína az önálló tudománnyá fejlődés útján halad, közvetítő funkciót betöltve a kriminológia és a büntetőjog-tudomány között (Földvári, 1987, 11–30. o.).

A szerzők között egyetértés van a kriminológia megalapozó és a kriminálpolitika összekötő szerepét illetően. Általánosságban ki lehet jelenteni, hogy a kriminológia saját feladatának tekinti a büntető igazságszolgáltatási rendszer kiépítésére és működtetésére, következésképpen a mindezeket meghatározó jogalkotás befolyásolására alkalmas elvek és megoldások kimunkálását, a fennálló és működő intézmények kritikáját.

A büntetőjogi szabályozás egyik alapkérdése – és ez már közvetlenül kriminológiai probléma – a bűncselekmények meghatározása. Nem elsősorban az egyes tényállások pontos szövegének kialakításáról van szó, bár adott esetben ez is lényeges lehet. Arra kell mindenekelőtt választ találni, hogy milyen magatartásokat utalunk a büntetőjogilag tiltott megnyilvánulások körébe, és főleg: mi az elvi alapja az ilyen viselkedési formák kriminalizálásának. Természetesen létezik ellentétes irányú folyamat is: a bűncselekményi minősítés megszüntetése, és az adott maga-

tartásra való társadalmi-közhatalmi reagálás változtatása, más eszközökkel történő befolyásolás (dekriminalizáció).

A büntető törvénykönyvek jelentős része nem tartalmaz utalást arra, hogy milyen fundamentális tételekhez igazították a különös részi tényállások megfogalmazását. Inkább a joghoz kötöttség, a „nullum crimen sine lege” elvének közvetlen vagy közvetett hangsúlyozása olvasható ki ezekből a kódexekből (Nagy, 2005, 41–45. o.). Az ilyen megoldás alapvetően indokolt, hiszen éppen azt fejezi ki, hogy semmiféle analógiának, „beleértelmezésnek” nincs helye a már büntetendővé nyilvánított magatartások körének kiterjesztése céljából, még akkor sem, ha egyébként a szabályozás logikája alapján indokolható volna a jogalkotó által nem kriminalizált gonosztettek büntetése. Ebből nyilvánvaló, hogy a kodifikáció elvi tartalmának és határainak kidolgozása a jogalkotás háttérében meghúzódó tudományos tevékenység, mindenekelőtt a kriminológia feladata.

Magyarországon tartalmi elemként a társadalomra való veszélyesség szerepel a Btk. bűncselekményfogalom-meghatározásában, ami egyébként a volt szocialista országok jelentős részére ugyancsak jellemző még akkor is, ha egyébként új büntető törvénykönyvet fogadtak el (Nagy, 2005, 42–45. o.). Az ilyen szabályozásból mindenekelőtt az a probléma adódik, hogy a különös részi tényállások kimerítése esetén – az adott körülmények között – lehet egy magatartás veszélytelen, kevésbé veszélyes, sőt akár hasznos is. Tény mindenestre, hogy a büntető jogalkotásra vonatkozó nézetek többsége szerint a társadalomra leginkább káros vagy annak értékeit a legsúlyosabb mértékben és módon fenyegető emberi megnyilvánulásokat kell a büntető törvénykönyv különös részében megjeleníteni és büntetéssel fenyegetni. Ez az iránymutatás – bár egyesek vitatják, például arra utalva, hogy a bűnözés az élet normális jelensége, amelyet a hatalom gyakorlói saját érdekeiknek megfelelően határoznak meg – viszonylag általánosan elfogadottnak tekinthető, a probléma éppen az általánosság magas szintjében keresendő. Első megközelítésre nyilvánvalóan szubjektív döntés kérdése, hogy ki mit tekint a társadalomra károsnak vagy veszélyesnek.

Annyi bizonyos, hogy a tényleges (objektív) társadalomra veszélyesség kritériuma valamifé-

le választ ad a bűn és büntetés egyik ősi kérdésére: a „mala in se”, illetőleg a „mala prohibita” problémájára. Az előbbi fogalom az emberi együttélés (vagy az isteni rend) szubsztanciális megsértését jelenti, míg a „mala prohibita” azoknak a magatartásoknak az összessége, amelyek a hatalmon lévők saját érdekeik, esetleg az intézmények működésének védelme érdekében tilalmaznak és fenyegetnek szankcióval. Sajnálatos módon a XX. század második felében, Magyarországon különösen a rendszerváltás utáni időszakban, felerősödtek azok a tendenciák, amelyek a „mala prohibita” jellegű szabályozást helyezték előtérbe. Nagy Ferenc szerint ez a jogállamiság „arcucsapását” jelentheti azáltal, hogy a büntetőjog (újra) a hatalom eszközévé válik, egyfajta pragmatizmus kíséretében, annak leple alatt (Nagy, 2005, 15. o.). Eközben előfordulhat, hogy a politika éppen a társadalomirányítási törekvésekre való fókuszálás során nem veszi észre a társadalmat, annak alapértékeit valóban veszélyeztető új jelenségek feltűnését, vagy azok káros hatásának fokozódását.

Vlagyimir Nyikolajevics Kudrjavcev és Vlagyimir Jevgenyievics Eminov például arra hívja fel a figyelmet – meggyőzően –, hogy a szerencsejátékok elterjedése Oroszországban, a hozzájuk kapcsolódó, a megtévesztés határán álló hirdetések ténylegesen jelentős társadalmi veszélyt okoznak, amelynek felismerése, a kriminális magatartások meghatározásának segítése a kriminológia, a jogi szabályozás és a cselekvés pedig a közhatalom feladata volna (Kudrjavcev – Eminov, 2004, 48–49. o.). Ugyanez a szerzőpáros hasonlóképpen fontosnak tartja a jogi szabályozás és a társadalmi valóság alakulásának elmélyült figyelemmel kísérését az indokoltá váló dekriminalizáció felismerése és jelzése céljából. Álláspontjuk szerint dekriminalizáció, vagyis a büntetőjogi értékelés és fenyegetés megszüntetése szükséges a társadalmi viszonyok lényeges átalakulása esetében (például a spekuláció kiiktatása a szocializmus értékeivel szakító ország büntető törvénykönyvéből). Ugyanez az igény merül fel akkor is, ha a közérkölcsök és a szabályozás között lényeges eltérés van (például hozzátartozók büntetése a szeretteiket érintő bűnpártolás esetén). Dekriminalizációs szempontnak tekintik a közhatalom lehetséges reagálási eszköztárának változását, vagyis

annak vizsgálatát, hogy a büntetőjogi büntetés helyett más ráhatással is el lehet-e érni a kívánt eredményt. Hasonlóképpen meg kell fontolni szerintük a büntető igazságszolgáltatás nyilvánvaló képtelenségét, tehát feltételezhetően alkalmazhatatlanságát a negatív megnyilvánulások megfelelő befolyásolására. Példaképpen említik az alkohollal kapcsolatos visszaéléseket (Kudrjavcev – Eminov, 2005, 103–105. o.).

Kudrjavcev és Eminov arra is utal, hogy fontos szempont a felismert, kiküszöbölendő vagy legalábbis visszaszorítandó magatartás befolyásolási lehetőségeinek alapos felmérése is. Ezzel összefüggésben a büntetőjog „ultima ratio” jellegét szokták hangsúlyozni, ami azt jelenti, hogy az emberi viselkedésre való reagálásnak ezt a legdurvább intézményét csak akkor szabad bevetni, ha semmilyen más eszköz nem áll rendelkezésre, vagy nem mutatkozik kellően hatékonyan. A magyar Alkotmánybíróság következetes álláspontja szerint:

„A büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek” [30/1992 (V. 26.) AB határozat].

A büntetőjogi szabályozás fontos szempontja és követelménye az emberi jogok tiszteletben tartása. A közhiedelemmel ellentétben az alkotmányos demokrácia és jogállam nem ismeri el a jogok „eljárásának” tételét, vagyis azt, hogy a törvényszegők korlátozás nélkül megfoszthatók alapjogaiktól. Az emberi jogok és a hozzájuk kapcsolódó általános jogképesség független a büntetőjogi bűnösségtől. Magyarul: a bűnözőket megilletik a törvény és az alapján a hatóságok döntései által korlátozott alapjogokon kívül mindazok a szabadságok és lehetőségek, amelyek a többi embert. A vélemények természetesen eltérhetnek az emberi jogok ilyen feltétlen értelmezésének kérdésében, az alkotmányos szabályozás azonban elvileg áthághatatlan kereteket szab a beavatkozásnak. Szabó András megfogalmazásában ezek az értékek a büntetőjogot nem csupán a kriminalizálás eszközévé teszik, hanem a személyes szabadság magna chartájává is a büntetettek számára (Szabó, 1992, 24. o.).

A rendőrség

A rendőrség és a bűnözés

A rendőrség, illetve egyes rendőrök „agent provocateur”-ként való fellépéséről számos eset tanúskodik. Vannak azonban más példák is. Az angliai Essex rendőrsége nyilvános helyen leállított egy kisteherautót, amelyik cigarettás kartonokkal volt megrakva. A járművet szándékosan és nyilvánvalóan őrizetlenül hagyták úgy, hogy az ajtaja ki volt nyitva, tehát az áru gyakorlatilag kínálta magát. A rendőrök a környéken rejtőztek el. Amikor azután valakik élve az alkalommal magukhoz vettek néhány kartont, azonnal elfogták, majd a későbbiekben elítélték őket. A bíróság jogszerűnek minősítette a bűnüldözők eljárását, hiszen konkrétan senkit nem beszéltek rá bűncselekmény elkövetésére [Williams v Director of Public Prosecutions (1994) 98 Cr App R 209]. A jogi problémától eltekintve azonban bizonyos, hogy ezt a deliktumot nem hajtották volna végre, ha a rendőrség nem szervezi meg, hogy elkövezhessék (megjegyzendő, hogy a tettesek valóban alkalmi tolvajok voltak, korábban ilyen cselekmények a nyilvántartás szerint nem terhelték őket).

Mindebből persze nem következik, hogy a rendőrség létezése vagy működése és a kriminalitás között valamiféle oksági kapcsolat áll fenn. Egyes adatok és összefüggések azonban még ilyen feltételezésnek is alapot adhatnak. Az Egyesült Államokban 1970 és 1990 között a rendőri létszám 70,7%-kal emelkedett, a súlyos bűncselekmények száma viszont 78,8%-kal, ezen belül az erőszakosaké pedig 147%-kal. Az Egyesült Királyságban 1977-től 90-ig 12%-os rendőri létszámbővülés mellett 67%-os volt az ismertté vált bűncselekmények mutatójának növekedése. Kanadában 1970-től 1990-ig 16%-kal lett több rendőr, miközben a bűnügyi statisztika 34%-os emelkedést regisztrált (Bayley, 1994, 4. o.). Ez a tény egyes kanadai kutatókat további vizsgálódásra késztetett. Daniel Koenig és társai mindezekből kiindulva azt vizsgálták, hogy lehetséges-e valamilyen intézményes okozati kapcsolat a rendőrség és a bűnözés között: okoz-e a rendőrség bűnözést. Alappal lehetne arra gondolni, hogy az ilyen változás látszólagos, hiszen valószínűsíthető, hogy több rendőr több bűncselekményt derít fel, vagyis kevesebb marad rejtve, de ettől a ténylegesen elkövetett

jogsértések száma nem változik. A kanadai team azonban arra a következtetésre jutott, hogy ez nem magyarázza az említett adatokat és összefüggéseket. Valójában arról van inkább szó, hogy a rendőri létszám növelése arra ösztönzi a szervezet tagjait, hogy a határokat tágabban értelmezzék, vagyis könnyebben nyilvánítsanak olyan magatartást bűncselekménnyé, amely korábban kívül maradt az ilyen minősítésen (Koenig, 1991, 34–40. o.; Szikinger, 2001, 922. o.).

Nem vitatható, hogy a rendőri működés tanulmányozása nélkül feltáratlan maradna a büntető igazságszolgáltatási rendszer „inputja”, hiszen a felderítés, majd a nyomozás is tipikusan rendőri (beleértve a speciális rendőrségnek felfogható egyéb szerveket is, mint például a határőrség, a vám- és pénzügyőrség stb.) feladat még akkor is, ha sokhelyütt – így Magyarországon is – jogilag az ügyészség a büntetőeljárás ura és mozgatója. A kutatások tehát ezen a területen elkerülhetetlenek, ugyanakkor tény az is, hogy maguk a rendőrségek nehezen nyílnak meg a tudományos érdeklődés számára. Ennek oka a munka sajátosságaiban keresendő. A tevékenység jelentős részének titkossága mellett lényeges ebből a szempontból az állandóságra és kiszámíthatóságra való törekvés, ami a megszokott igazságok megkérdőjelezése ellen hat. A rendőrség és a rendőrök ezzel összefüggésben nehezen tűrik a kritikát, ami pedig a működés által igényelt magabiztossághoz kapcsolódik (Finszter, 1996).

Mindennek ellenére a XX. század második felében egyre intenzívebb kutatások indultak a rendőri munka sajátosságainak és a büntető igazságszolgáltatás rendszerében betöltött szerepének feltárására, majd ennek alapján a szükséges szervezeti és működési változtatások intézményesítésére. Ezeknek a munkáknak a döntő többségét az amerikai kontinensen, mindenekelőtt az Egyesült Államokban végezték. Az USA közbiztonsági problémáinak a múlt század 60-as éveitől kezdődő súlyosbodása mellett ebben szerepet játszott az is, hogy ott a rendőrségi szervezet decentralizáltsága miatt óriási lehetőség nyílt az összehasonlításra.

Az alaposabb szociológiai és szociálpszichológiai vizsgálatok megindítása William A. Westley nevéhez kapcsolható, aki már a múlt század ötvenes éveiben tanulmányozta a rendőri munkát és a rendőrök személyiségét is. Megállapította, hogy a közbiztonság őrei sajátosan viszo-

nyulnak a jogi szabályozáshoz. A törvények alkalmazása során saját értékeiket és normáikat követik, amelyek nem mindig esnek egybe a jogalkotó eredeti szándékával. Ez vonatkozik az erőszak alkalmazására is, amelyhez a rendőrök – Westley megállapítása szerint – akkor folyamodnak, amikor azt a feladatok ellátása érdekében, illetőleg az elvárásokhoz igazodóan szükségesnek tartják. Ez persze a mondottak szerint nem mindig esik egybe a jog által megengedett esetekkel (Westley, 1953). Lényegében ugyanez vonatkozik a titkosság követelményére is, amely a rendőrök számára szigorúan irányadó olyan nyira, hogy adott esetben még jogsértés esetén is betartják (Westley, 1956).

Hasonló megállapításokra jutott Jerome H. Skolnick, aki ma már klasszikusnak számító *Justice Without Trial* (Igazságszolgáltatás tárgyalás nélkül) című munkájában azt fejt ki, hogy a konfliktusok rendőri szinten történő elrendezése kevésbé követi a jogi szabályozás értékeit. Különösen az eljárási normákat érzik a közbiztonság védelmezői koloncnak, az általuk szükségesnek tartott cselekvés felesleges korlátjának (Skolnick, 1975, 68. o.).

Arthur Niederhoffer még tovább ment, amikor megállapította, hogy a rendőrökre jellemző a cinizmus, ami a társadalomban létező, de a jogszabályokban is kifejeződő értékek erőteljes tagadását fedi (Niederhoffer, 1967).

Ezek a tudományos eredmények – számos további kutatás megállapításaival együtt – egyértelműen azt a következtetést támasztják alá, hogy a rendőrség a jog elvont és az egyes helyzetekben nehezen alkalmazható szabályai helyett a gyakorlatias megközelítést, a testület és tagjainak felfogása szerinti rend fenntartását helyezi előtérbe. A vizsgálatok azonban ilyen szempontból is megrendítették a korábban abszolút igazságnak tekintett tételeket. Ilyen szilárd meggyőződés uralkodott például arról, hogy a rendőri jelenlét, a járőrözés hatással lehet a bűncselekmények megelőzésére. Orlando Winfield Wilson a rendőri munka szervezését tankönyvi tekintéllyel meghatározó munkájában fejtette ki, hogy a megelőző járőrözés, valamint a segélyhívásokra adott gyors reakálás a rendőrség mindenütt jelenvalóságának képzetét kelti az emberekben, ezáltal gyakorol jelentős preventív funkciót (Wilson – McLaren, 1963, 228. o.).

Ezt a vélekedést alapjaiban kérdőjelezte meg az az 1973-ban lefolytatott empirikus vizsgálat,

amely Kansas City-ben tárta fel a rendőri járőrözés és a közbiztonság legfontosabb összefüggéseit, pontosabban inkább azok hiányát. A George Kelling és munkatársai által lefolytatott felmérés adatainak elemzése teljesen egyértelművé tette, hogy az emberek nem érzékelték a járőrözés intenzitásának – egyébként igen jelentős – változásait. A rendőri jelenlét szintjének nagyfokú ingadozása nem hatott a betöréses lopások, az autólopások, a fosztogatások, a rablások, de még a garázdaságok számának alakulására sem. Az ismertté vált bűncselekmények mutatói nem voltak szignifikánsan eltérőek a különböző „járőrsűrűségű” területeken. A bűnözéstől való félelem, valamint a rendőri munkával való elégedettség szintje ugyancsak független volt a rendőri jelenlét – a járőrözés – intenzitásától (Kelling – Pate – Dieckman – Brown, 1974).

A Kansas City-ben végzett kutatás eredményeinek felhasználásával tovább finomították, pontosították a rendőrség és a közbiztonság (beleértve a szubjektív biztonságot is) közötti kölcsönhatás létezésére és minőségére vonatkozó megállapításokat. George Kelling (aki Kansas City-ben vezette a felmérést) a későbbiekben Newark-ban irányított egy újabb kísérletet, ezúttal kifejezetten gyalogos járőrözéssel. A bűnözési mutatókra itt sem hatottak a tevékenység változtatásai, azonban az intenzív gyalogos járőrözés és az ennek során létesített kapcsolatok a bűnözéstől való félelem szintjét csökkentették. Az emberek szívesen segítettek információkkal a gyalogos járőröket. Megjegyzendő, hogy ennek a kísérletnek a tapasztalatait dolgozta fel George Kelling, amikor James Q. Wilsonnal megírta a híres „Betört ablakok” című tanulmányát, amelyben kifejti, hogy a lakosok visszahúzódnása, tulajdonképpen a bűnözéstől való félelem az, aminek következtében a köztérek a bűnözők számára megnyílnak (Kelling, 1981).

Más kutatások is alátámasztották, hogy a célzott és jól megtervezett rendőri akcióknak (amelyek nem pusztán járőrözésre, hanem összehangolt bűnügyi és közbiztonsági munkára, valamint lehetőleg az egyéb hatóságokkal való együttműködésre alapoznak) már lehet kedvező hatásuk, akár magának a bűnözésnek az alakulására is. A virginiai Richmondban például 1999-ben végeztek olyan kísérletet, amelynek keretében egy hónapon belül igen nagy erőket koncentráltak egy-egy területre, intenzív ellenőr-

zéseket és megelőző akciókat végrehajtva. Az eredmény igencsak látványos volt: a kísérlet által megcélzott körzetekben 92%-os bűnözés-csökkenést tapasztaltak az adott időszakban, méghozzá úgy, hogy a kriminalitás térbeli áthelyeződésére utaló jeleket sem észleltek. Ugyanakkor felvetődik a fenntarthatóság, illetőleg az időbeli áthelyeződés problémája, amely további vizsgálatokat igényel (Smith, 2001). Más, ugyancsak koncentrált és elrettentőnek szánt műveletek viszont lényegesen szerényebb eredményeket produkáltak. Egy londoni nagy kábítószer-ellenes akciósorozat a kutatók szerint például gyakorlatilag hatástalan maradt, az illegális piac működését nem tudta megzavarni (Best – Strang – Beswick – Gossop, 2001). Általánosságban is meg lehet állapítani, hogy a meghatározott jelenségek, megnyilvánulások visszaszorítására megszervezett és végrehajtott nagyszabású, támadó jellegű rendőrségi fellépések rövid távon – esetenként jelentős – eredményeket tudnak produkálni, a tartósabb tendenciák befolyásolására azonban kevésbé alkalmasak (Skogan – Frydl, 2004, 236–237. o.).

A meghatározott földrajzi területekre irányított rendőri beavatkozások feltételezik a kriminalitás és egyéb problémák adott működési körzetben való eloszlásának ismeretét. Ez a szükséglet hívta életre a ma már igen kifejezett és szerteágazó bűnügyi térképészet (crime mapping) tudományát. A törvénysértések földrajzi eloszlása már a XIX. században is foglalkoztatta a kutatókat. Azóta a helyzet egyebek mellett abban változott, hogy ma már korszerű számítógépes rendszerek és programok képesek a gyakoriság mellett számos egyéb összefüggést is jelezni, adott esetben elemezni és értékelni is. A bűnügyileg leginkább fertőzött területekre (hot-spots) való koncentrálás (amely az említett akció-jellegű tevékenységektől tartósságában különbözik) kezdetben kevés sikert ért el, a kelendő pontosítások elvégzése után azonban a kutatók már több kifejezetten hatásos ilyen rendőri gyakorlatról számoltak be. Reményt kelt az a tény is, hogy a legtöbb jól kialakított súlypontrendészeti modell működésének következményeképpen nem észleltek területi átrendeződést. További feladat azonban a konkrét beavatkozások elemzése és összehasonlítása az eredményesség feltételeinek azonosítása céljából (Skogan – Frydl, 2004, 237–240. o.).

Szervezeti és működési modellek, értékek, stílusok

A professzionális rendőrség

A tudomány világa hosszú időn keresztül alig mutatott érdeklődést a rendőrség iránt. A közbiztonság fenntartását döntően a hagyományok és az éppen aktuális vezetés elvárásai befolyásolták elsősorban. Az Egyesült Államokban August Vollmer nevéhez fűződnek az első jelentősebbnek nevezhető reformok, illetőleg a változtatás igényének megfogalmazása. Vollmer több rendőrségi vezetői állást töltött be Kaliforniában (Berkeley, Los Angeles). Munkásságát elsősorban a rendőrségek modernizációjára irányuló törekvés jellemzi. Ezen belül szorgalmazta a képzettségi szint emelését, a technikai fejlesztést és a hatékonyság növelését. Összességében a professzionális az az érték, amelynek érvényesítése Vollmer és követői szerint a rendőri munka színvonalának javításához, ezen keresztül pedig a közbiztonság megszilárdításához vezethet (Morris – Vila, 1999, 132–164. o.).

A közösségi rendőrség

A múlt század 60-as éveinek végére nyilvánvalóvá vált, hogy a szakmai színvonal növelése és a technikai korszerűsítés együttesen sem képes érzékelhetően javítani a közbiztonság helyenként komoly válságjeleket mutató állapotán. Egyre erősödött az a felismerés, hogy az eredményesség kulcsa a közösséghez fűződő viszony új alapokra helyezése, az emberek problémáinak megismerése és közreműködés azok megoldásában. Kézenfekvő volt tehát a következtetés: vissza kell vezetni a rendőrséget a társadalomba. Ki kell szállni az autókból, gyalogos járőrözés keretében kell kapcsolatot teremteni az emberekkel, megismerni gondjaikat, a rendőrséggel szemben támasztott igényeiket. Ilyen módon tehát a megújulás érdekében kifejlesztett új működési filozófia, a közösségi rendőrség (Community Policing) bizonyos értelemben visszatérés a régi modellhez (Korinek, 2000, 127. és köv. o.).

A közösségi rendőrség azonban nem pusztán és egyszerűen visszafordulást jelent. A múlt század utolsó harmadában történt kiépítése során már sok olyan tapasztalatra lehetett építeni, amely a modern rendőrség kialakulásakor (ezt

hagyományosan a londoni Metropolitan Police 1829-es létrehozásához kapcsolják, amely Robert Peel nevéhez fűződik) még nem volt meg, illetőleg nem volt tudományosan feldolgozva. Az is tény, hogy az immár partnerként tekintett közösségi intézmények maguk is jelentős fejlődésen mentek keresztül.

A kifejtettekből következik, hogy a hagyományos bűnüldözési és reaktív (tehát a lakosságtól érkező hívásokra mozgásba jövő) megközelítés helyett fontos célként jelenik meg a bűnözéstől való félelem csökkentése, valamint az életviszonyok megelőzési szempontból (is) kedvező alakításában való közreműködés. Magától értetődik, hogy mindez csak az emberekkel és az egyéb közösségi intézményekkel való, kölcsönös bizalmon alapuló együttműködés keretében lehetséges. Ebből pedig logikusan következik a rendőrség társadalom előtti felelősségének növelése, az emberekkel és azok jogaival való fokozott törődés. Alapvetően ezek az elemek tükröződnek Robert R. Friedmann meghatározásában, amely szerint:

„A közösségi rendőrség olyan irányvonal és stratégia, amely a bűnözés kontrolljának eredményesebbé és hatékonyabbá tételét, a bűnözéstől való félelem csökkentését, az életminőség javítását, a rendőri szolgáltatások és a rendőrség elfogadottságának magasabb szintre emelését célozza a közösségi forrásokra építő proaktív működéssel, a bűnözést keletkeztető körülmények megváltoztatása útján. Feltételezi a rendőrség megnövekedett felelősségét, a közösség nagyobb arányú részvételét a döntéshozatalban, továbbá fokozott figyelmet az alapjogok és a polgári szabadságok érvényesülése iránt”. (Friedmann, 1992, 4. o.)

A közösségi rendőrség idézett meghatározásából adódóan különösen fontos a közbiztonság fenntartására irányuló tevékenység ellenőrzése, ezen belül is a külső, civil kontroll (Terrill, 1996, 32. o.). Nem véletlen tehát, hogy a közösségi rendőrség elterjedésével együtt a rendőrség szakmai és társadalmi felelősségének érvényesítését szolgáló új intézmények jelentek meg és vertek gyökeret. Maga a közösségi rendőrségi modell a XX. század egyértelműen legnagyobb hatású újítása, amelyet az Egyesült Államokon kívül a világ igen sok országában próbáltak meghonosítani, több-kevesebb sikerrel. Magyarországon az 1996-ban kinevezett rendőri vezetés tűzte ki célul a közösségi rendőrség megvalósítását, a

későbbiekben azonban (1998-tól) ez már nem szerepelt a napirenden.

Anglia és Wales rendőrségeinek társadalmi kontrollját egyebek mellett a 2004-től létrehozott Independent Police Complaints Commission erősíti, amely a korábbi, hasonló funkciójú szervezet felváltásával adott esetben akár saját nyomozást folytathat a rendőrség elleni panaszok megalapozottságának vizsgálata során (Harrison – Cunneen, 2000, 3. o.). Megjegyzendő, hogy az Egyesült Királyságban a rendőrség civil kontrollja ennél jóval többet foglal magában, hiszen a rendőrséget irányító, fontos kérdésekben döntő szervek (Police Authorities) munkájában a helyi önkormányzatok, valamint az igazságszolgáltatás képviselői mellett a civil társadalom képviselői (független tagok) is részt vesznek. A társadalmi ellenőrzés azonban nem csupán szervezeti kereteket jelent, hiszen a helyi szinten is közzétett rendőrségi tervek (Policing Plans) mindenki számára lehetővé teszik az ígéretek, elhatározások teljesülésének nyomon követését.

A közösségi rendőrség Európából származó ideája egyik kidolgozója, Jean-Paul Brodeur szerint az Egyesült Államokban jelentős átalakuláson, sőt torzuláson ment keresztül, mint ahogy azt Finszter Géza (2003, 69. o.) remekül írja le.

A probléma-orientált rendőrség

A közösségi rendőrség azokat a problémákat célozza meg, amelyek akár esetlegesen és többszörös áttétellel bűncselekmények elkövetéséhez, illetőleg elszენvedéséhez vezethetnek. Ebben az értelemben tehát a közösségi rendőrség egyben probléma-orientált rendőrség. Az is tény, hogy a most tárgyalt rendőri működési irányzat kidolgozója és máig legnagyobb hatású mestere, az amerikai Herman Goldstein maga is a közösségi rendőrségi munka javítását, továbbfejlesztését célozta meg kutatásaival, munkásságával (Goldstein, 1987). A probléma-orientált rendőrség az elméleti fejlődése és gyakorlati alkalmazása során azonban olyan vonásokkal gazdagodott, amelyek ma már nem teszik lehetővé, hogy egyszerűen a közösségi rendőrség gondolatkörén belül helyezzük el. Hangsúlyozni kell mindazonáltal, hogy változatlanul rokon gyökerű és hasonló célokat kitűző irányzatokról van szó, amelyek nem zárják ki, bizonyos kör-

ben át is fedik egymást, egyidejű alkalmazásuk alapvetően lehetséges.

A különbségek mindenekelőtt a reformok körében ragadhatók meg. A közösségi rendőrség egyetlen, ámde kiemelkedően fontos rendőrségi szükségletet elégít ki: nevezetesen a társadalomhoz való kötődést. A probléma-orientált rendőrség ehhez képest a rendőri működés egészét kívánja új alapokra helyezni. Ehhez kapcsolódik a másik eltérés: a probléma-orientált rendőrség az adatoknak nem csupán esetleges (például a gyalogos járőrözés során történő), hanem szisztematikus gyűjtését, feldolgozását és visszaáramoltatását tekinti döntő jelentőségűnek a közbiztonság fenntartása során. Helyesen állapította meg Jean-Paul Brodeur 1998-ban, hogy éppen ez a vonás mutat a jövő rendőri működése felé (Brodeur, 1998, 50–51. o.). Az egyszerűség kedvéért azt is lehet mondani, hogy a közösségi rendőrség általában mindig probléma-orientált rendőrség, az utóbbi azonban nem szükségszerűen és nem is minden vonatkozásában közösségi (hiszen a problémák feltárásában és a megoldás keresésében nem csupán a társadalmi tapasztalat, hanem a szakértői munka, a tudományos elemzés is segíthet).

A probléma-orientált rendőri munka abból indul ki, hogy a közbiztonság védelme során a problémás helyzetek hihetetlen sokféleségével kell foglalkozni. Egyidejűleg figyelemmel kell lenni azokra a korlátokra, amelyek között a tevékenységet végezni lehet. E tényezők tudatában kell törekedni a problémák hatékony és igazságos megoldására (Goldstein, 1990, 1. o.).

Fontos mindenekelőtt, hogy jól ragadjuk meg magát a problémát. Ennek során – a munka parttalanná válása és az akármennyire kiterjesztetten értelmezett rendőri eszköztár sikertelenségének elkerülése érdekében – szem előtt kell tartani, hogy a közbiztonság védelme emberi magatartásokra való reagálást jelent. A „kábitó szer-probléma” lényege eszerint nem a drogokban, hanem a hozzájuk kapcsolódó egyes emberi cselekedetekben és mulasztásokban keresendő (Scott, 2000, 3–4. o.). A rendőri szempontból kezelendő és kezelhető problémák meghatározása nem könnyű, hiszen a szó köznapi értelmében ilyennek minősül minden egyes megoldandó, megválaszolandó eset, lakossági hívás, bejelentés, illetőleg a mögöttük lévő történések. Ezekkel azonban a működés fejlesztése érdekében csak akkor érdemes foglalkozni, ha

valami általánosítható tartalmat hordoznak. A probléma azonosítása tehát már önmagában is jelentős szellemi teljesítmény lehet, fontos azonban, hiszen a helyes felismerés nyilvánvalóan alapfeltétele a helyes megoldásnak (Goldstein – Susmilch, 1981, 21–24. o.).

A feltárt problémákat azután vizsgálni, elemezni kell. A vizsgálat feltételezi további információk beszerzését, az adatgyűjtés és elemzés egymásra épülve folytatódik. Hangsúlyozni kell, hogy nem egy meghatározott adattömeget, hanem magát a problémát kell vizsgálni, elemezni. A felmerülő összefüggések további információk igényeket támaszthatnak (Goldstein, 1990, 36–37. o.). A rendőrségnek a források lehető legszélesebb körére kell támaszkodnia. Magától értetődik, hogy ezen belül kiemelkedő, de nem kizárólagos jelentősége van a lakosság tapasztalatainak. Ezen túlmenően azonban szükség lehet akár saját felmérések végzésére, akár tudományos kutatások eredményeinek a felhasználására, akár egyéb (szakértői vagy intézményi) kútfők keresésére.

Mindez nem öncélú, hanem végső soron a rendőri munka hatékonyságát és igazságosságát szolgálja. Magától értetődik, hogy a probléma feltárását és elemzését a következtetések levonásának, a megoldás felvázolásának kell követnie. Ez azonban az esetek igen jelentős részében túlmutat a rendőri funkciókon, még inkább a hatáskörökön. A probléma-orientált rendőrség válasza: meg kell találni a kapcsolatokat és törvényes eszközöket a megoldásban érintett, illetőleg azért tenni tudó egyéb tényezők megmozdítására. Ezt az esettől függően felvilágosítással, együttműködéssel, de adott esetben akár a probléma keletkezésében vagy rendezésének elmulasztásában felelős szervvel szembeni fellépéssel (például polgári per útján) lehet és kell megkísérelni. A probléma-orientált rendőrséget egyebek mellett éppen az jellemzi, hogy tudja: céljai eléréséhez a jelenléten és a kényszer bevetésén kívül számtalan törvényes eszköz alkalmazható (Scott, 2000, 11–12. o.). A folyamat végén természetesen nem maradhat el az értékelés.

A nulla-tolerancia és a Compstat

A nulla (zéró) tolerancia elve és rendőrségi gyakorlata a probléma-orientált rendőrséghez hasonlóan a közösségi rendőrség eszmekörében jött létre, de attól szintén elkülönült, sőt: bizo-

nyos kérdésekben azzal szembe is helyezkedett. Az irányzat kimunkálója és egyben gyakorlati meghonosítója William Bratton, volt New York-i (jelen munka írásakor Los Angeles-i) rendőrfőnök mindig is hangsúlyozta a közösségi rendőrségi gyökereket, kedvelt példája volt – Wilson és Kelling említett írására utalva – a betört ablakok és a közbiztonság összefüggése (Bratton, 1998, 31–43. o.). Maguk a felhívott szerzők azonban határozottan jelezték, hogy a betört ablakok elméletén nyugvó rendvédelem nem azonos a nulla toleranciával (Bratton – Wilson – Kelling – Rivers – Cove, 2004).

Az igazság kedvéért meg kell jegyezni, hogy maga Bratton nem a „nulla-tolerancia” kifejezéssel jellemezte a saját maga által kifejlesztett működési rendet (Bratton, 1998, 43. o.). Kétségtelen tény, hogy a 90-es évek közepére meghonosodott New York-i modell olyan elemeket is tartalmaz, amelyek nem közvetlenül és nem feltétlenül kötődnek a nulla toleranciához.

A közbiztonság védelmének decentralizálása, nem utolsósorban pedig a szisztematikus adatgyűjtésen alapuló számítógépes támogatottságú, de személyes konzultációkon elvégzett, szintén Bratton által bevezetett rendszeres heti értékelés (Compstat, illetőleg Compstat-tanácskozások) részben valóban a közösségi rendőrség, részben pedig a probléma-orientált rendőrség módszereinek adaptálását jelentik (Bratton, 1998). Vannak azonban olyan nézetek is, amelyek szerint a Compstat átlépte a közösségi rendőrség kereteit, egyenesen annak tagadásáig jutott el. A statisztikai-eredményességi mutatók előtérbe helyezése és a változások hetente történő értékelése elterelheti a figyelmet a közösség problémáiról, hiszen azok megismerése, de még megoldásuk sem hat ki ilyen közvetlenül a statisztikára. Ezzel egyes szerzők szerint a Compstat eszközből és módszerből önálló, jelentős rendvédelmi paradigmává nőtte ki magát, amelyet a közösségi rendőrség elveivel szemben a racionális-legális-bürokratikus (weberi) megközelítés jellemez, vagy legalábbis a közösségi és probléma-megoldó rendőrség felfogásának az üzleti életre jellemző kalkulációs metódusával történő szintézise megteremtésére való törekvés (Walsh – Vito, 2004; Magers, 2004).

Mindazonáltal Bratton sem tagadta, sőt kifejezetten hangsúlyozta, hogy a mások által nulla (zéró) toleranciának nevezett felfogás a New York-i modell lényeges részét képezi (Bratton,

1998). Eszerint a leghatározottabban, a törvény teljes szigorával kell fellépni a kevésbé súlyos, de a polgárok biztonságérzetét és a közállapotokat igencsak rontó magatartásokkal (közúti szélvédőmosás, falfirkálás, prostitúció, agresszív koldulás stb.) szemben. Így lehet mindenkihez eljuttatni a törvénytisztelet és a következetesség üzenetét, közvetve pedig – a betört ablakok példájára utalva – megelőzni a nagyobb társadalmi veszélyességű cselekmények bekövetkezését.

A különbséget éppen a betört ablakok példáján lehet érzékeltetni. Wilson és Kelling nem az ablakot betörő személy (tipikusan gyermek vagy fiatal) felkutatását és megbüntetését tartotta fontosnak, hanem mindenekelőtt az ablak beüvegezését. A közösségi rendőrséget megalapozó gondolatban a törődés, a közös ügyekkel való foglalkozás játssza a legfontosabb szerepet. Elsődleges szempont a prevenció, vagyis az elkövető azonosítása esetén a nevelés. Különösen akkor, ha gyermekről van szó. A nulla tolerancia ezzel szemben határozottan represszív. Az ablak betöréséért büntetés jár, abból fogja megtanulni a tettes és a társadalom is, hogy így viselkedni nem szabad, a még súlyosabban normasértő magatartásról nem is beszélve. A legcsekélyebb mértékben közösségellenes magatartást tanúsító gyermekeket és fiatalokat komoly szankciókkal – például az iskolából való kicsapatással – kell figyelmeztetni: a társadalom semmiféle normasértést nem tűr el (Blumenson – Nilsen, 2003).

A nulla tolerancia felfogását és gyakorlatát számos bíráló érte. Tény, hogy még a kriminálstatisztikai értelemben vett legnagyobb sikeresség feltételezése esetén is számolni kell olyan társadalmi hatásokkal és alkotmányos aggályokkal, amelyek a hosszabb távra szólóan és széles értelemben számításba vett hatékonyságot megkérdőjelezzik. Ilyen mindenekelőtt a kisebbségekre gyakorolt hatás. A nulla tolerancia rendőrsége a dolog lényegéből adódóan fokozott figyelmet fordít az utcán élőkre, a mindennapjaikat zömmel a közterületen eltöltő személyekre. A hajléktalanok, a szegények, a munkanélküliek között pedig az összlakosságon belüli számarányukhoz képest jóval nagyobb rész jut a kisebbségekhez tartozóknak. Így azután a nulla tolerancia gyakorlatában a rendőri kontroll is egyre inkább feljűk fordul. A kisebbségek kriminalizálása a rendőri és azon keresztül a társadalmi tudatban ezért törvényszerűen bekövetkezik. A társadalomban uralkodó általá-

nos légkör (ezen belül a kisebbségek és a többség viszonya) – legalább a szubjektív biztonságon keresztül – összefügg a közbiztonsággal. Ilyen megközelítésben a nulla tolerancia a „nyomor elleni hadviseléssel” óhatatlanul a feszültségek növeléséhez, ezáltal pedig a helyzet romlásához járul hozzá (Feltes, 1999, 129. o.). Ugyanilyen következtetésre jut Wacquant (2001), aki úgy találja, hogy a szegénység önmagában is kriminalizálható, és a nulla tolerancia ideája voltaképpen egy olyan élethelyzetet bűntet, amelyről az érintett maga nem is tehet.

Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség (intelligence led policing)

Brodeur-nek igaza lett. A rendőri munka alapvető, meghatározó elemévé az információk gyűjtése, szisztematikus feldolgozása és a közbiztonság-védelmi tevékenység végzése során történő felhasználása vált (Brodeur, 1998, 51 o.). A bizonyítékokon alapuló, lényegében a tudományos kritériumoknak megfelelően szándékozott rendőri működés koncepciója (Sherman, 1998; Farrington, 2001) már ebbe az irányba mutatott, de alkalmazása nem vált általánossá.

Az új, immár széles körben elterjedt irányzat, az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség (Intelligence-led Policing) kidolgozói nem titkolják, hogy a változtatás szükségességére és halaszthatatlanságára az Egyesült Államok ellen 2001 szeptember 11-én elkövetett terrorista támadás, illetőleg az azzal összefüggő rendvédelmi hiányosságok hívták fel a figyelmet (Peterson, 2005, 1. o.).

Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrségi modell olyan együttműködésen alapuló feladatellátás, amely az adatok szisztematikus gyűjtését és értékelését összekapcsolja a közösségi rendőrség és a probléma-orientált rendőrség hosszú évek óta bevált gyakorlatával. Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség működtetése érdekében a rendőri szervezeteknek újra kell értékelniük jelenlegi tevékenységüket és annak rendjét. Az adatgyűjtésnek és feldolgozásnak a közösségi problémák kezelését kell szolgálnia. Az adatok cseréje az egyes szervek között kivételből fő szabállyá kell hogy váljék, az elemzés minőségét pedig képzéssel és egyéb módon is javítani kell (Peterson, 2005).

Ezzel a meghatározással összefüggésben kiemelés érdemel, hogy nem a közösségi ren-

dőrség és a probléma-orientált rendőrség működési elveinek megváltoztatását, hanem azok hatékonyabbá tételét célozza az új irányzat.

A rendészetre, rendvédelemre vonatkozó számos angol kifejezéshez hasonlóan az „Intelligence-led Policing” magyarra fordítása is meglehetősen nehéz. A gondot az jelenti, hogy az angolban több jelentésben használt „intelligence” kifejezést (a mindkét nyelven hasonló tartalmú „intelligencia” szó használata mellett) a témánkhoz kapcsolódó értelmezésben szokásosan hírszerzésnek fordítják. A továbbiakban azonban ki fog derülni, hogy ez a dolog lényegének félreértésére vezethetne, ezért pontosabb a kissé körülményes, de az eredeti jelentéshez közelebb álló magyar megnevezés: „adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség”. Az adatfeldolgozás ebben az esetben nem csupán a technikai, hanem azzal együttesen a mögöttes, érdemi adatkezelési műveleteket is magában foglalja.

Maga az „intelligence” (főnévi értelemben és témánkhoz kapcsolódóan) lényegében az információ elemzett formáját jelenti (Peterson, 2005, 3. o.). Forrása, és a helyzettől függően tartalma is lehet titkos, magának az egész modellnek azonban nem a titkosság a lényege, ezért is kerültük a hírszerzésre való utalást az „intelligence” szó fordításában. Ami a tapasztalatok hasznosításának megfontolása során rendkívül fontos: az adatok – és ez vonatkozik a titkos információgyűjtés eredményeire is – nem maradnak valamiféle titokvédelmi falakkal körülvett „rendvédelmi” adatkezelés körén belül, hanem fő rendeltetésük éppenséggel az, hogy visszaáramoljanak oda, ahol azokat a fő célok, a bűnüldözés és a bűnmegelőzés érdekében fel tudják használni. Mivel pedig a mondottak szerint az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség alapvető céljait és jellegét illetően nem különbözik a közösségi rendőrségtől és a probléma-orientált rendőrségtől, ezért az adatoknak értelemszerűen zömmel a civil társadalomba kell visszajutniuk. Nem szűrés nélkül, hanem éppenséggel a fő célok (bűnözés-csökkentés és megelőzés) által meghatározott módon és csoportosításban. A – szubjektív és objektív – biztonság alakulása szempontjából releváns adatok és következtetések visszacsatolása azután természetesen újabb adatok keletkezését mozdítja elő, amelyek ismét elemzésre szorulnak.

Az adatoknak ez a fajta körforgása különösen a bűnmegelőzés szempontjából fontos, hiszen a

közhatalom, de különösen a civil társadalom nem rendvédelemmel foglalkozó szervei a prevenció területén felbecsülhetetlenül értékes szerepet játszhatnak (Ratcliffe, 2003, 6. o.). Ugyancsak a közösségi, illetőleg a probléma-orientált rendőrséghez fűződő szoros tartalmi kötődéssel függ össze, hogy az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség kidolgozói és az ilyen működés irányítói fontosnak tartják kiemelni az intézményesítéssel új dimenziókat és lehetőségeket kapott elemző munkának a kisebbségi problémák kezelése terén nyújtott előnyeit.

Az adatfeldolgozás által vezérelt rendőrség irányzata sem maradt meg az Egyesült Államok közbiztonság-védelmi rendszerében. Olyannyira nem, hogy ma az Európai Unió belügyi és igazságügyi téren megvalósuló együttműködésének fejlesztési alapidokumentuma, a 2004-ben elfogadott hágai program is célul tűzi ki (az „Intelligence-led Policing”-et „hírszerzésre épülő bűnüldözés”-nek fordítva) ennek a modellnek az uniós szintű megvalósítását. Kérdés persze, hogy a közösségi, illetőleg probléma-orientált rendőrség európai elterjedésének csekélyebb volta mellett mennyiben valósulhat meg az amerikai irányvonalnak azokra épülő koncepciója. Nyilvánvaló ilyen körülmények között, hogy az „Intelligence-led Policing” kontinensünkön valóban a hírszerzésre épülő közbiztonság-védelemhez kerülhet közel, amennyiben nem kap kellő súlyt a közösségi kapcsolatok fejlesztésének szükségessége.

Az ügyészség

A rendőrséghez képest kevesebb figyelmet fordítottak a kriminológusok az ügyészséggel kapcsolatos problémákra, pedig a rendőrség mellett ennek a szervezetnek is igen fontos funkciói vannak a bűnözés kezelésében. Az ügyészi funkció elkerülhetetlenül belső feszültségekkel terhes. Közismert, hogy a bűnüldöző szervezetek nem mindig a törvényhozó eredeti akarátának megfelelően érvényesítik a jogot, különösen akkor – és ez gyakran így van –, ha az adott esetre vonatkozó rendelkezéseket az anyagi igazság feltárása akadályaként érzékelik. Az ügyészség pedig maga is aktív részese a bűnüldözésnek, miközben fontos kötelessége a törvényesség maximális biztosítása. Ez az ellentmondás mindenütt megjelenik valamilyen szinten, de különös jelentőségre tesz szert ott, ahol az ügyészi

szervezet egyben általános, tehát a büntetőeljárásán túlmutató felelősséget visel a törvényesség helyzetéért. Magyarországon ilyen típusú ügyészi szervezet működik. Az alkotmányos demokráciákban ezzel szemben tipikusan a kormánynak alárendelve fejtik ki tevékenységüket az ügyészi szervek, elsősorban a büntető igazságszolgáltatás területén.

Az ügyészi szerep változásait nehéz általában jellemezni, hiszen az említett különbségeken túlmenően országonként sem egységes a szervezetnek a jogállása. Annyi elmondható, hogy új feladatok jelentkeznek a bűnüldözésben, ezek nagyfokú speciális tudást követelnek, így különleges ügyészi egységek létrehozását igénylik (Heymann – Petrie, 2001). Igaz viszont az is, hogy ez a fajta professzionalizáció a rendőrség esetében részben a társadalomtól való eltávolodást, a túlságosan szűk értelemben vett szakma felé fordulást hozta magával. Logikus tehát, hogy az ügyészi munkával kapcsolatosan is megfogalmazódott a közösségi rendőrséghez hasonló modell bevezetésének szükségessége.

A közösségi ügyészi működés (community prosecution) legfontosabb elemeit a következőkben lehet összefoglalni:

1) Az ügyészi munka során is figyelmet kell fordítani a közbiztonsági helyzet mögött álló problémákra, az életminőséget érintő kérdésekre.

2) A közösséget be kell vonni a bűnüldözésbe, sőt még az ítélkezési folyamatba is (például a sértettnek a bűncselekmény rá gyakorolt hatásról szóló nyilatkozatának (Victim Impact Statement) a bíróság elé terjesztésével).

3) Partneri kapcsolatokat kell kiépíteni a rendőrséggel, a közhatalmi szervekkel és a magán-szerveződésekkel, valamint a közösség tagjaival.

4) Az ügyészségnek is vizsgálnia kell az alternatív beavatkozási lehetőségeket (megelőzési intézkedés, elterelés).

5) A közösségi ügyészi munkának világosan meg kell határozni a tevékenységgel érintett területet (általában földrajzilag körülhatárolva).

6) Stratégiai szinten is meg kell határozni a represszív, illetőleg preventív-proaktív fellépés lehetséges, illetőleg kívánatos körét. (Nugent – Fanflik – Bromirski, 2004, 7. o.).

A közösségi rendőrség ügyészi változatának kidolgozása és alkalmazásának szorgalmazása mellett ezen a területen is megfogalmazódott a másik közbiztonság-védelmi felfogás: a probléma-orientált működés érvényesítésének szüksé-

gessége. Az új, vagy problémamegoldó, probléma-orientált ügyészi munka lényege, hogy az egyes ügyek vitelén túlmenően az ügyész(ség) maga is bekapcsolódik a mögöttes társadalmi gondok kezelésébe. Tanácsadó szolgáltatással, más szervek megkeresésével, valamint más módon is segíti a bűncselekmények mögött meghúzódó bajok orvoslását, vagy legalábbis hozzájárul ahhoz. Ugyanakkor saját jogalkalmazói döntéseit úgy hozza meg és olyan módon kommunikálja, hogy azok a közösség számára megismerhetők legyenek. Ahogyan a probléma-orientált rendőrség kapcsolódik a közösségi rendőrséghez – bár nem azonos azzal –, ugyanúgy a probléma-orientált vagy új ügyészi munka is a közösségi ügyészség felfogásának nem ellentmondva, rendszerint annak keretébe illeszkedően, de szükség szerint azon túl is terjeszkedve valósul meg.

Kay L. Levine szerint a Kaliforniában bevezetett modell számos tekintetben meghaladja a közösségi ügyészség, valamint az egyéb reformprojektek újításait (Levine, 2005, 1128. o.). A program a megrontásokkal kapcsolatos bűnüldözési-ügyészi feladatok átfogó (vertikális) megközelítésére épül (Statutory Rape Vertical Prosecution Program). A probléma társadalmi hatásának behatóbb vizsgálatát és kezelését a törvény által védett értékek sérelmén túlmenően az tette indokoltá, hogy a tiltott kapcsolatokból sok gyermek született, akik rendszerint fiatalkorú édesanyjukkal együtt a szociális intézmények ellátására szorultak. Az egyébként igen tetemes állami kiadások mellett a jelenség így a szülői felelőtlenség mintájának terjedése miatt is negatív társadalmi következményekkel járt.

1995-ben Kalifornia törvényt fogadott el a fiatalkori terhesség megelőzéséről, ennek keretében nyílt lehetőség az adott területtel foglalkozó külön ügyészi egység létrehozására. Az említett programon belül az ügyészség kiterjedt tájékoztató tevékenységbe kezdett, amelynek során a jogi és a társadalmi hatások együttes bemutatásával hívta fel a lakosság figyelmét a törvényellenes szexuális kapcsolatok következményeire. Nagy figyelmet és energiákat fordítottak a sértettekkel való kapcsolattartásra, a fiatalkorúak jogi és egyéb felvilágosítására, egyebek mellett az ismételt viktimizáció elkerülése érdekében. A tapasztalatok alapján az ügyész rendelkezésére álló döntési lehetőségek keretében olyan megoldásokat dolgoztak ki (például a próbára bocsá-

tás alatti magatartási szabályok maximális egyeniesítésével), amelyek a leginkább alkalmasnak látszanak a helyzet érdemi javítására.

Az új ügyészi munkával kapcsolatos problémák részben abból adódnak, hogy a tevékenység hagyományosan a joghoz, a jogalkalmazáshoz kötődik, tehát az ezen túlmutató társadalmi szerepvállalás sokakban ellenérzést kelt. Ez részben összefügg azzal is, hogy a törvényellenes szexuális kapcsolatok vizsgálata során az ügyész óhatatlanul olyan családi konfliktusokba botlik, amelyek nem tartoznak szorosan a konkrét bűnügyhöz. Ezáltal, de az egész program alap gondolata miatt is felvetődik a kérdés: hol a határ a közhatalom számára. Ebben az esetben már valóban a hálózobatitkok törvényi szabályozáson túli kifürkészése történik, sőt a közösségek és egyének szexuális magatartásának befolyásolása is (Levine, 2005).

Másfelől tagadhatatlan, hogy a közösségi rendőrség mára már igen elterjedt gyakorlata értelmét veszti, ha a társadalmi problémákra érzékenyen reagáló közbiztonság-védelem és bűnüldözés mellett egy rideg, legalisztikus ügyészi munka folya. Megjegyzendő, hogy ez az ellentmondás részben fenn is áll, hiszen az új pönológia, a represszív ítélkezési és büntetés-végrehajtási irányvonal elvi ellentétben áll a közösségi rendfenntartás követelményeivel. Ilyen körülmények között mindenképpen indokolt az ügyészi szerep újragondolása, de csak az alapjogok és különösen a magánszféra teljes tiszteletben tartása mellett.

A bíróságok

A bírák és a bíróságok tevékenységével és az igazságszolgáltatásnak a bűnözésre gyakorolt hatásával igen régóta foglalkozik a kriminológia, sőt már a bűnnel foglalkozó filozófiai alkotásoknak is egyik fontos témája volt az ítélkezés. Jelen tanulmányunkban elsősorban azokkal a problémákkal és fejleményekkel foglalkozunk, amelyek a büntető igazságszolgáltatási rendszer más szereplőivel kapcsolatos újabb kutatásokkal, illetőleg felfogásokkal fűggenek össze.

Jerome Frank és a jogi realizmus iskolája kimutatta, hogy az Egyesült Államokban az egyes bírák döntései között rendkívül nagyfokú eltérések vannak. Az irányzat szerint a jog alkalmatlan a jogviták tartalmi eldöntésének alapjaként szolgálni, ezért valójában nem az elvont

szabályok egyedi esetre történő alkalmazásáról van szó az ítékezésben, hanem sokkal inkább arról, hogy a jogon kívüli tényezőket megpróbálják a paragrafusok és a precedensek keretei közé illeszteni. Ez azonban inkább formai legitimációs technika, nem pedig valamiféle jogalkotói szempontokhoz igazított közhatalmi akaratnyilvánítás. Frank hivatkozik egy bíróra, aki elmondta, hogy ő először a tényeket tanulmányozza, azok alapján hozza meg a döntését, majd ezt követően lát hozzá a megfelelő jogi érvek, precedensek kereséséhez, a már érdemben meglévő ítélet alátámasztása céljából (- Frank, 1930, 104. o.). Más kutatók olyan következtetésre jutottak, hogy a bírák valójában politikai ideológiát követnek az igazságszolgáltatás gyakorlása során (Philips, 1998, 14–25. o.).

Arról van tehát szó, hogy a rendőrökhez – és nyilvánvalóan az intézményesen széles diszkrecionális jogosítványokkal rendelkező ügyészekhez – hasonlóan a bíróságok tevékenységében sem kizárólag a jogszerűség érvényesül, a homlokegyenest eltérő tartalmú határozatok léte pedig arra utal, hogy a bírák személyisége vagy a határozatok meghozatalát befolyásoló egyéb tényezők következtében az igazságszolgáltatás terén is háttérbe szorulhatnak a törvényes elvárások.

Részben ennek a felismerésnek az alapján, részben pedig a már jellemzett folyamat következtében a közösségi, valamint a probléma-orientált rendőrség, az ugyanilyen elvekre épülő ügyészi munka mellett teljesen logikusan vetődött fel a bírászkodás új alapokra helyezésének igénye, a közösségi igazságszolgáltatás. Meg kell jegyezni, hogy ezt nem a vigilantizmus elfogadásával, hanem a jelenlegi bírászkodás átalakításával képzelik el a változtatás szorgalmazói.

A közösségi igazságszolgáltatás fogalma és követelményrendszere az elmozdulás szükségességének és alapvető irányának felismerésén túlmenően azonban még kevésbé kiforrott, mint a rendőrség vagy akár az ügyészség esetében. A bűnüldöző hatóságok szervezetének és működésének – a bírósághoz viszonyított – rugalmassága nyilvánvalóan lehetővé teszi a különböző modellek kipróbálását, a progresszió érdekében végzett kísérleteket. A bíróságok esetében ez már egy kicsit nehezebb.

Valójában a közösségi igazságszolgáltatást sokan azonosítják, de legalábbis rokonítják a helyreállító igazságszolgáltatással. Kétségtelen tény, hogy ez a felfogás közelíti a bűncselek-

ményre való reagálást az elkövetés társadalmi környezetéhez. A helyreállító igazságszolgáltatás tagadja ugyanis, hogy a bűncselekmény pusztán a jog és a hatalom számára jelent sérelmet. A deliktum itt a tettes, a sértett és a közösség viszonyában okoz hátrányos következményeket. Ebből következően az elsődleges cél a sértett és a közösség sérelmének lehetőség szerinti kiküszöbölése vagy orvoslása. Rendkívül fontos, hogy ebben mindhárom félnek, tehát az elkövetőnek, a sértettnek és a közösségnek is részt kell vennie, a hatalmi érdekeket pedig háttérbe kell szorítani. A megállapított szankciónak is elsősorban a sértett és a közösség szempontjaihoz kell igazodnia, kevésbé lényegesek tehát az elkövető személyi körülményei, előélete. Mindezek alapján a helyreállító igazságszolgáltatás közösségi jellege, közösség (és probléma) felé fordulása aligha vitatható (Kurki, 1999, 2. o.).

A közösségi igazságszolgáltatás önálló koncepciójának hirdetői alapvetően elfogadják a helyreállító igazságszolgáltatás intézményesítésére irányuló törekvéseket, azonban azokon túlmutató, átfogó és mélyreható átalakításokat is szorgalmaznak. Ezek lényege a problémák fókuszba állításában és a közösség érdemi hatalmi tényezővé emelésében (empowerment) ragadható meg. A helyreállító igazságszolgáltatás a mondottak szerint közösségi szempontokat magában foglalja ugyan, de annak gyakorlata megáll az egyes esetek kezelésénél, míg a közösségi igazságszolgáltatás ennél általánosabb szinten is igényelné a lakosság gondjainak az igazságszolgáltatásban való kezelését. Az is különbség a kétféle, de sok közös elemet tartalmazó felfogás között, hogy a helyreállító igazságszolgáltatás a tulajdonképpeni szankcióalkalmazást a büntető igazságszolgáltatás keretein kívül képzelel el, így a hagyományos bírósági struktúra megváltoztatása kevésbé lényeges. A közösségi igazságszolgáltatás viszont az egész mechanizmust érintené (Kurki, 1999, 3. o.).

A közösségi igazságszolgáltatás egyik intézményes példája a Minnesota államban bevezetett „ítélkező körök” rendszere. A megoldást az őslakosok szokásaiból merítették. Maga az elnevezés a résztvevők elhelyezkedésére utal, akik tehát körben ülnek. Egy tárgyat (például madártollat) adnak körbe, ez a „beszéd dolga” (talking piece), aki átveszi, annál van a szó, neki kell kifejtene álláspontját az ügyről. Jelen van az elkövető, a sértett, valamint a közösség képviselője.

lői, az eljárás azonban mindenki számára nyitott. Maga a „tárgyalás” nem más, mint a cselekménynek a résztvevők általi minősítése, de egyidejűleg azoknak a problémáknak a feltárása is, amelyek adott esetben összefüggnek az elkövetéssel. A résztvevők azután közösen döntést hoznak a helyreállítás módjáról. Mindez ajánlásként szolgál a bíró számára, hiszen a közhatalmilag kötelező határozatot mégis neki kell meghoznia. Vannak azonban olyan ítélkező körök is, amelyekben megjelenik az ügyész és a bíró is, a hivatalos ítéletet pedig helyben meg is hozzák (Kurki, 1999, 6. o.). Texasban igazságszolgáltatási tanácsok működnek, amelyek nem ítélkező testületek, de tagjai között vannak bírák, ügyészek és más szakemberek, valamint a közösség képviselői. A tanácsok terveket, programokat fogadnak el az igazságszolgáltatás és a közösség közelítése céljából, majd figyelemmel kísérik azok megvalósulását (Clear – Karp, 2000, 25. o.).

Ugyanezen problémának a szocialista viszonyok közti leírását olvashatjuk Lekschasnál, (1983, 426. és köv. o.); s adja ennek kritikáját Kaiser (1988, 987. o.).

A közösségi igazságszolgáltatás létrehozására, működtetésére irányuló törekvéseket helyeselni lehet abból a megfontolásból, hogy valóban feszültségeket okoz a bűncselekmények és a bűnelkövetők kezelésével foglalkozó egész rendszer egyetlen (rendőrség) vagy több (rendőrség és ügyészség) elemének meghatározott elvek alapján történő átalakítása, ha a többi elem – mindenekelőtt a bíróságok – nem követik ezt a fejlődést. Azt is látni kell azonban, hogy az egységesnek tétélezett, de legalábbis a közösségi igazságszolgáltatásban valódinak feltételezett közösségek valójában társadalmilag erősen megosztott, ellentmondásokkal terhes csoportok. Számos esetben pedig éppen a tartalmilag is közös álláspontot képviselő többség okozza a problémát azzal, hogy tagjai előítéletes vagy diszkriminatív, sokszor pedig egyenesen rasszista felfogást vallanak, amit az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódóan kapott jogaik gyakorlása során érvényesítenek is (Weisberg, 2003).

Irodalom

- Bayley, David. H. (1994):** *Police for the Future.* Oxford University Press, Oxford – New York
- Best, David – Strang, John – Beswick, Tracy – Gossop, Michael (2001):** *Assessment of a Concentrated, High Profile Police Operation.* *British Journal of Criminology*, Vol. 41., pp. 738–745.
- Blumenson, Eric – Nilsen, Eva S. (2003):** *One Strike and You’re Out? Constitutional Constraints on Zero Tolerance in Public Education.* *Washington University Law Quarterly*, Vol. 81., No. 1., Spring, pp. 65–118.
- Bratton, William J. (1998):** *Crime is Down in New York City: Blame the Police.* In: Dennis, Norman (ed.): *Zero Tolerance: Policing a Free Society.* IEA Health and Welfare Unit, London, pp. 29–43.
- Bratton, William J. – Wilson, James Q. – Kelling, George L. – Rivers, Eugene – Cove, Peter (2004):** *This Works: Crime Prevention and the Future of Broken Windows Policing.* A Milken Intézetben (- Santa Monica, CA) 2003. december 4-én tartott tanácskozás anyaga. Manhattan Institute, New York
- Brodeur, Jean-Paul (1998):** *Taylor-Made Policing: A Conceptual Investigation.* In: Brodeur, Jean-Paul (ed.): *How to Recognize Good Policing? – Problems and Issues.* Sage, Thousand Oaks – London – New Delhi, pp. 30–51.
- Clear, Todd R. – Karp, David R. (2000):** *Toward the Ideal of Community Justice.* *National Institute of Justice Journal*, October, pp. 21–28.
- Farkas Ákos (1996):** *A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának alapkérdései.* In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (- szerk.): *Kriminológiai ismeretek – bűnözés – bűnözéskontroll.* Corvina Kiadó, Budapest, 390–408. o.
- Farrington, David P. (2001):** *Evidence-Based Policy on Crime and Justice.* Előadás az *Inter-Disciplinary Conference on Evidence-Based Policies and Indicator Systems* című konferencián. University of Durham, Egyesült Királyság, 2001. július 4–7.

- Feltes, Thomas (1999):** „Alltagskriminalität“, Verbrechensfurcht und Polizei: Von dem Problem, etwas zu bekämpfen, was sich nicht bekämpfen lässt. In: Dreher, Günther – Feltes, Thomas (Hrsg.): Das Modell New York. Kriminalprävention durch `Zero Tolerance`? Felix Verlag, Holzkirchen, S. 122–138.
- Finszter Géza (1996):** A bűnüldözés működési modelljei. In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.): Kriminológiai ismeretek – bűnözés – bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest, 334–349. o.
- Finszter Géza (2003):** A rendészet elmélete. KJK–KERSZÖV, Budapest
- Földvári József (1987):** Kriminálpolitika. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Frank, Jerome (1930):** Law and the Modern Mind. Brentano's, New York
- Friedmann, Robert R. (1992):** Community Policing: Comparative Perspectives and Prospects. St. Martin's Press, New York
- Goldstein, Herman (1987):** Towards Community-Oriented Policing: Potential, Basic Requirements and Threshold Question. *Crime & Delinquency*, Vol. 33., No. 1., pp. 6–30.
- Goldstein, Herman (1990):** Problem-Oriented Policing. McGraw-Hill, New York
- Goldstein, Herman – Susmilch, Charles E. (1981):** The Problem-Oriented Approach to Improving Police Service. National Institute of Justice, Washington DC.
- Harrison, James – Cunneen, Mary (2000):** An Independent Police Complaints Commission. Liberty, London
- Heymann, Philip – Petrie, Carol (2001):** What's Changing in Prosecution? Report of a Workshop. National Academies Press, Washington DC.
- Kaiser, Günther (1988):** Kriminologie. C. F. Müller, Heidelberg
- Kelling, George (1981):** The Newark Foot Patrol Experiment. Police Foundation, Washington D.C.
- Kelling, George – Pate, Tony – Dieckman, Duane – Brown, Charles E. (1974):** The Kansas City Preventive Patrol Experiment – A Summary Report. Police Foundation, Washington D.C.
- Koenig, Daniel J. (1991):** Do Police Cause Crime? Canadian Police College, Ottawa
- Korinek László (2000):** Gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről. In: Tauber József (szerk.): Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára. ELTE ÁJK, Budapest, 127–138. o.
- Kudrjavcev, Vlagyimir Nyikolajevics – Eminov, Vlagyimir Jevgenyievics (2004):** Kriminológija i problemü kriminalizacii. *Zsurnal Rosszijszkogo Prava*, 12 (96)/2004, 46 – 50. o.
- Kudrjavcev, Vlagyimir Nyikolajevics – Eminov, Vlagyimir Jevgenyievics (2005):** Kriminológija i problemü dekriminalizacii. *Zsurnal Rosszijszkogo Prava*, 4 (100)/2005, 103 – 107. o.
- Kurki, Leena (1999):** Incorporating Restorative and Community Justice into American Sentencing and Corrections. Sentencing and Corrections – Issues for the 21st Century, No. 3. National Institute of Justice, Washington DC.
- Lekschas, John – Harrland, Harri – Hartmann, Richard – Lehmann, Günter (1983):** Kriminologie. Staatsverlag der DDR, Berlin
- Levine, Kay L. (2005):** The New Prosecution. *Wake Forest Law Review*, Vol. 40., No. 4., pp. 1125–1199.
- Magers, Jeffrey S. (2004):** Compstat: A New Paradigm or a Repudiation of Community Policing? *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 20., No. 1., pp. 70–79.
- Morris, Cynthia – Vila, Bryan (1999):** The Role of Police in American Society: A Documentary History. Greenwood Press, Westport CT
- Nagy Ferenc (2005):** Tanulmányok a Btk. általános részének kodifikációjához. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest
- Niederhoffer, Arthur (1967):** Behind the Shield: The Police in Urban Society. Doubleday and Co. Inc., Garden City, New York
- Nugent, Elaine M. – Fanflik, Patricia – Bromirski, Delene (2004):** The Changing Nature of Prosecution. American Prosecutors Research Institute, Alexandria, VA.
- Peterson, Marilyn (2005):** Intelligence-led Policing: The New Intelligence Architecture. Bureau of Justice Assistance, Washington D. C.
- Philips, Susan U. (1998):** Ideology in the Language of Judges: How Judges Practice Law, Politics and Courtroom Control. Oxford University Press, New York

- Ratcliffe, Jerry H. (2003):** Intelligence-led Policing. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, No. 248., Australian Institute of Criminology, Canberra
- Schneider, Hans-Joachim (1987):** Kriminologie. Walter de Gruyter, Berlin–New York
- Scott, Michael S. (2000):** Problem-Oriented Policing: Reflections on the First 20 Years. US Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington DC.
- Sherman, Lawrence H. (1998):** Evidence-Based Policing. Police Foundation, Washington DC.
- Skogan, Wesley – Frydl, Kathleen (eds.) (2004):** Fairness and Effectiveness in Policing: The Evidence. Committee to Review Research on Police Policy and Practices, The National Academies Press, Washington D.C.
- Skolnick, Jerome H. (1975):** Justice Without Trial: Law Enforcement in Democratic Society. 2nd ed.
- Smith, Michael R. (2001):** Police-Led Crackdowns and Cleanups. An Evaluation of a Crime Control Initiative in Richmond, Virginia. *Crime & Delinquency*, Vol. 47., No. 1., pp. 60–83.
- Szabó András (1992):** A büntetőjog reformja. G&G Kiadó, Budapest
- Szikinger István (2001):** A rendőrség és a bűnözés. *Magyar Tudomány*, 8. szám, 921–929. o.
- Terrill, Richard J. (1996):** Citizens Oversight of Police: Developments in the West. Pagon, Milan (ed.): Policing in Central and Eastern Europe. College of Police and Security Studies, Ljubljana, pp. 31–39.
- Wacquant, Loïc (2001):** A nyomor börtönei. Helikon Kiadó, Budapest
- Walsh, William F. – Vito, Gennaro F. (2004):** The Meaning of Compstat: Analysis and Response. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Vol. 20., No. 1., pp. 51–69.
- Weisberg, Robert (2003):** Restorative Justice and the Dangers of Community. Stanford Public Law and Legal Theory Working Paper Series, Research Paper No. 50. Stanford Law School, Stanford CA
- Westley, William A. (1953):** Violence and the Police. *The American Journal of Sociology*, Vol. 59., No. 1., pp. 34–41.
- Westley, William A. (1956):** Secrecy and the Police. *Social Forces*, Vol. 34., No. 3., pp. 254–257.
- Wilson, Orlando. W. – McLaren, Roy (1963):** Police Administration. McGraw-Hill, New York

